

ΝΕΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΕΥΜΕΝΟΥΣ Β΄

Δρ. Μιχάλης Λεφαντζής, αρχιτέκτων ΤΔΠΕΑΕ
Μελίνα Μπριάννα-Πρωτοπαπαδάκη, αρχαιολόγος ΥΠΠΟ

Στην ομιλία της 15ης Δεκεμβρίου 2004 παρουσιάστηκαν κυρίως τα δεδομένα, που εξήχθησαν από την πολύμηνη επιτόπια έρευνα στο μνημείο και την παράλληλη συγκριτική προσέγγιση με τη βιβλιογραφία και τα μέχρι τώρα ανασκαφικά δεδομένα.

Από τη Στοά του Ευμένους Β΄ (περίπου του 170 π.Χ), η οποία ορίζεται στα ανατολικά από την απόληξη της ανιούσας του Περιπάτου πλησίον του δυτικού αναλήμματος του Διονυσιακού Θεάτρου, ενώ στα δυτικά ενσωματώνεται στον ανατολικό μετωπικό τοίχο του Ηρωδείου, σώζεται κυρίως ο βόρειος αναλημματικός τοίχος, η θεμελίωση του στυλοβάτη της δωρικής κιονοστοιχίας και οι βατήρες της ιωνικής κιονοστοιχίας του ισογείου. Ο δυτικός πλευρικός τοίχος της Στοάς έχει δεχθεί επεμβάσεις κατά την κατασκευή του Ωδείου Ηρώδου του Αττικού στη ρωμαϊκή περίοδο, ενώ σώζεται και τμήμα της θεμελίωσης του ανατολικού πλευρικού τοίχου.

Το 2002, με την έναρξη των εργασιών της Επιτροπής Ηρωδείου και Στοάς του Ευμένους και στο πλαίσιο

της πληρέστερης αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής τεκμηρίωσης του μνημείου, ξεκίνησε ειδική αποτύπωση, η οποία βασίστηκε εξολοκλήρου στη νέα μέθοδο της ψηφιακής σάρωσης με 3D laser scanner, που παρέχει υψηλή μετρητική ακρίβεια, συνδυασμένη με όλες τις απαραίτητες γεωδαιτικές-τοπογραφικές μετρήσεις, στοιχειοθετώντας ένα ολοκληρωμένο ψηφιακό σύστημα δεδομένων, στο οποίο περιλαμβάνονται και η τρισδιάστατη απόδοση του μνημείου.

Το μαρμάρινο υλικό

Παράλληλα με την ειδική αποτύπωση της Στοάς και στα πλαίσια της καταγραφής και τεκμηρίωσης του αρχαιολογικού υλικού της, τέθηκε πρακτικά από την Επιστημονική Επιτροπή το ζήτημα της οργάνωσης και διευθέτησης των θραυσμάτων των κιόνων της εξωτερικής δωρικής κιονοστοιχίας, τα οποία είχαν συγκεντρωθεί (και σε ένα ποσοστό συγκολληθεί) νοτίως της Στοάς, από συντηρητές της Α΄ ΕΠΚΑ και της ΕΑΧΑ με την εποπτεία του Αρχαιολόγου Αλέξανδρου Μάντη.

Λεπτομέρεια αποτύπωσης της Στοάς του Ευμένους.

ΝΕΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΕΥΜΕΝΟΥΣ Β΄

Σημαντική λοιπόν εδώ θεωρήθηκε η συνέχιση αυτής της έρευνας, με στόχο τον σχηματισμό σπονδύλων από θραύσματα της εξωτερικής δωρικής κιονοστοιχίας του ισογείου και την ταύτιση και απόδοση και άλλων μαρμάρινων μελών, η οποία θα έδινε νέα στοιχεία για το μνημείο. Βάσει μελέτης υφιστάμενης από το 2003, τα θραύσματα των κίωνων ομαδοποιήθηκαν ανά σπόνδυλο και τοποθετήθηκαν σε ξύλινα πατάκια. Κατά τη διάρκεια αυτής της εργασίας σχηματίστηκε για πρώτη φορά από 21 θραύσματα σπόνδυλος ύψους 1,50 μ.

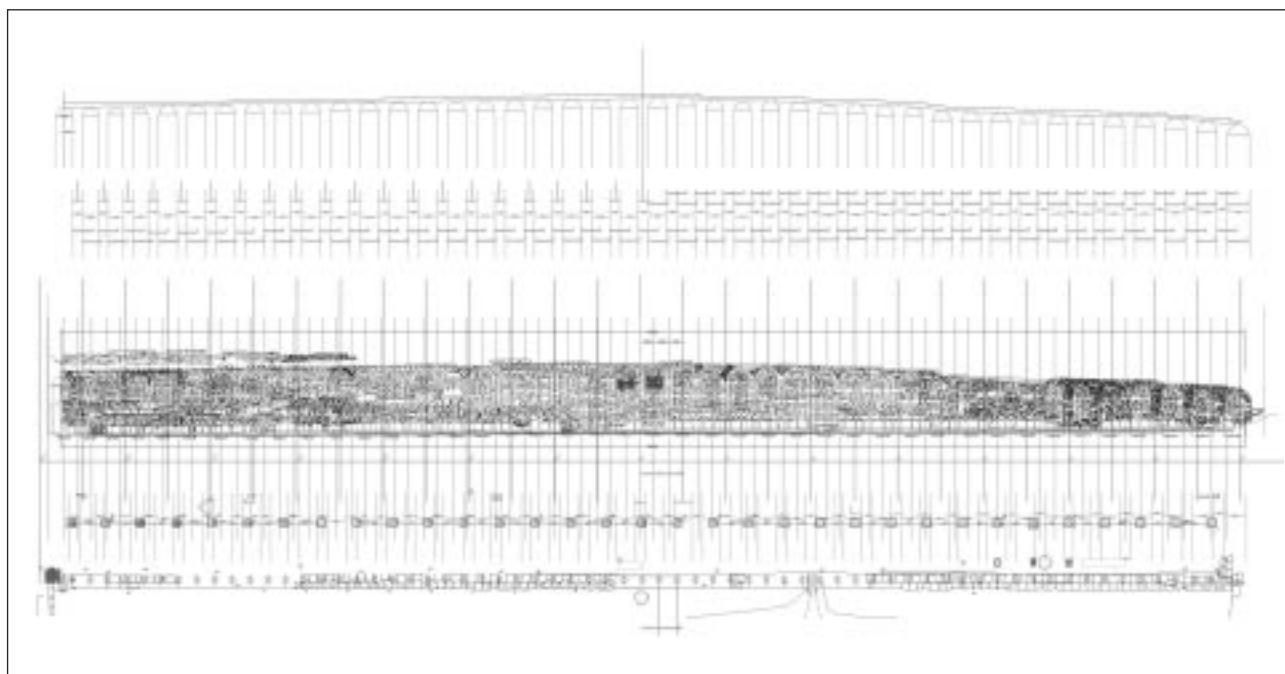
Από τα μέλη αυτά κάποια διέθεταν τεκτονικά γράμματα, κυρίως από την εξωτερική δωρική κιονοστοιχία του ισογείου και κάποια από την εσωτερική ιωνική κιονοστοιχία. Αποδόθηκε επίσης μια μαρμάρινη παραστάδα και τμήμα γείσου του ισογείου καθώς και ένα τρίγλυφο, όλα με τεκτονικά γράμματα και σήματα στις επιφάνειές τους. Οι τέσσερις διαφορετικοί τύποι γραμμάτων, που βρέθηκαν στα μέλη των δωρικών κίωνων του ισογείου, μαρτυρούν ένα σύνθετο κατασκευαστικό πρόγραμμα, στο οποίο έπρεπε να οργανωθεί και να συναρμολογηθεί μια μεγάλη ποσότητα προκατασκευασμένου υλικού, στο οποίο υπήρχαν λεπτές γεωμετρικές διαφορές μεταξύ όμοιων μελών, δεδομένο που συμφωνεί με την ανακάλυψη του

Καθηγητή Μανώλη Κορρέ, πως το υλικό αυτό ήρθε προκατασκευασμένο από τη Μικρά Ασία.

Ο βόρειος αναλημματικός τοίχος

Ο βόρειος τοίχος της Στοάς του Ευμένους, συνολικού μήκους 165,75 μ., αποτελείται από τα εξής αρχιτεκτονικά στοιχεία:

- Εσωτερικά από μια σειρά λατυποκροκαλοπαγών λίθων ευρισκόμενη σε επαφή με τον απολαξευμένο βράχο της κλιτύς της Ακρόπολης, όπου ο αρχαίος δρόμος, ο Περίπατος.
- Μια τοξοστοιχία αποτελούμενη από 42 τόξα από πειραϊκό ακτίτη, της οποίας η στέψη κορυφώνεται στο μέσο του συνολικού της μήκους σε ύψος +10,56 μ. (σωζόμενο μέγιστο ύψος 9,73 μ.), με υπολογίσιμη υψομετρική διαφορά προς τα άκρα (-2,14 μ. στο δυτικό άκρο και -4,28 μ. στο ανατολικό άκρο). Οι πεσσοί των τόξων και οι κροκαλοπαγείς λίθοι εσωτερικά αποτελούν μια ενιαία κατασκευή, που ταυτίζεται με τον «έμπλεκτο» τύπο τοιχοποιίας. Τα τόξα αυτά σήμερα παρουσιάζουν πολλαπλές ρηγματώσεις και θραύσεις, τόσο στους θολίτες όσο και στις παραστάδες, ενώ στους κροκαλοπαγείς λίθους στο εσωτερικό του αναλήμματος

Διερεύνηση της γεωμετρίας του βόρειου αναλημματικού τοίχου της Στοάς του Ευμένους.

ΝΕΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΕΥΜΕΝΟΥΣ Β΄

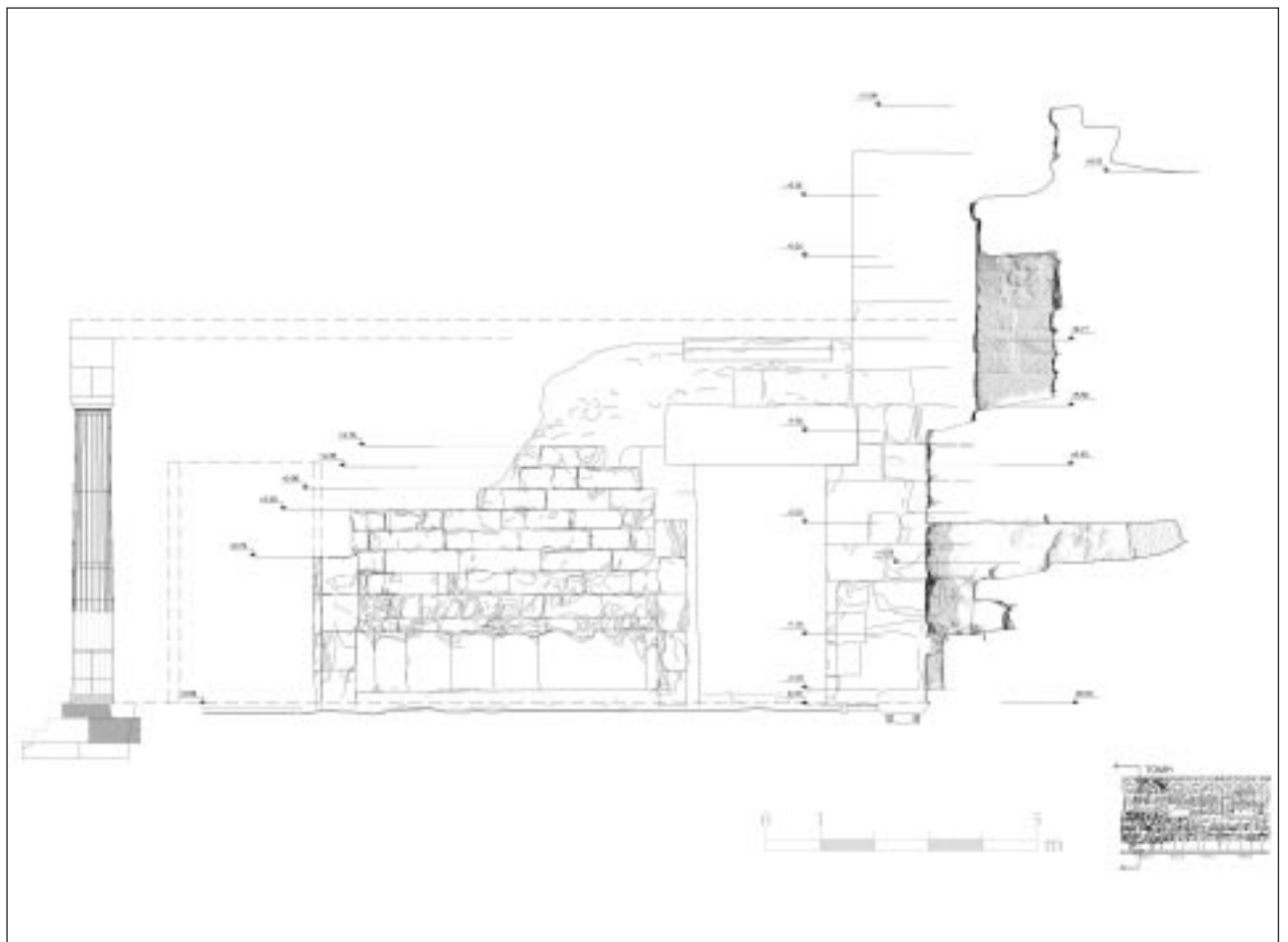
και στη βάση του παρατηρείται έντονη διάβρωση από το νερό, η οποία εντείνει το στατικό πρόβλημα του μνημείου.

- Στην εξωτερική πλευρά τοιχοποιία από αιγινήτη λίθο με ένθετο ορθοστάτη από υμήττιο μάρμαρο (εσωτερικός τοίχος της Στοάς Ευμένους) και πωρόλιθο, που αποτελεί υλικό σε δεύτερη χρήση από επισκευαστικές φάσεις (λιθόπλινθοι που φέρουν πελεκίνους από μια κατασκευή προγενέστερη της Στοάς) στην υπερκείμενη της στέψης του ορθοστάτη τοιχοποιία.
- Μια κρήνη στο σημείο του 11ου τόξου από Δυσμάς με βαθύ όρυγμα μέσα στον βράχο, κάτω από τον αρχαίο Περίπατο.

Σε μια προσπάθεια διερεύνησης του χώρου έμπροσθεν της κρήνης πραγματοποιήθηκε ανασκαφική τομή από τους αρχαιολόγους της Επιτροπής, στην οποία

ανακαλύφθηκαν κεραμικό φρεάτιο και αγωγοί τομών Π και U. Έμπροσθεν του κεραμικού φρεατίου βρέθηκε τμήμα πίσσχημου αγωγού in situ, του οποίου η απόληξη φθάνει μέχρι τον εξωτερικό στυλοβάτη της Στοάς, όπως μαρτυρούν τα ίχνη μίας απολάξευσης που επισημάνθηκε μετά την ανασκαφή, ακριβώς στον νοητό άξονα που ορίζει αυτός ο αγωγός προς νότο. Η ανακάλυψη αυτή είναι σημαντική, γιατί βοήθησε στην απόδοση τεσσάρων αρχιτεκτονικών μελών που βρισκόνταν στην περιοχή και αποδίδονται στο σημείο εκείνο του εξωτερικού στυλοβάτη.

Η βαθμιδωτή διάταξη των δόμων της στέψης των τόξων, στα οποία η απότμηση των κορυφαίων θολιτών τους είναι εμφανής, έχει προβληματίσει αρκετά τους μελετητές στο παρελθόν. Με την αρχική σκέψη ότι η κυρτότητα που παρουσιάζει η στέψη της τοξοστοιχίας έχει σαφή σχέση με τις στάθμες του

Εγκάρσια τομή του βόρειου τοίχου της Στοάς του Ευμένους – όρυγμα της κρήνης.

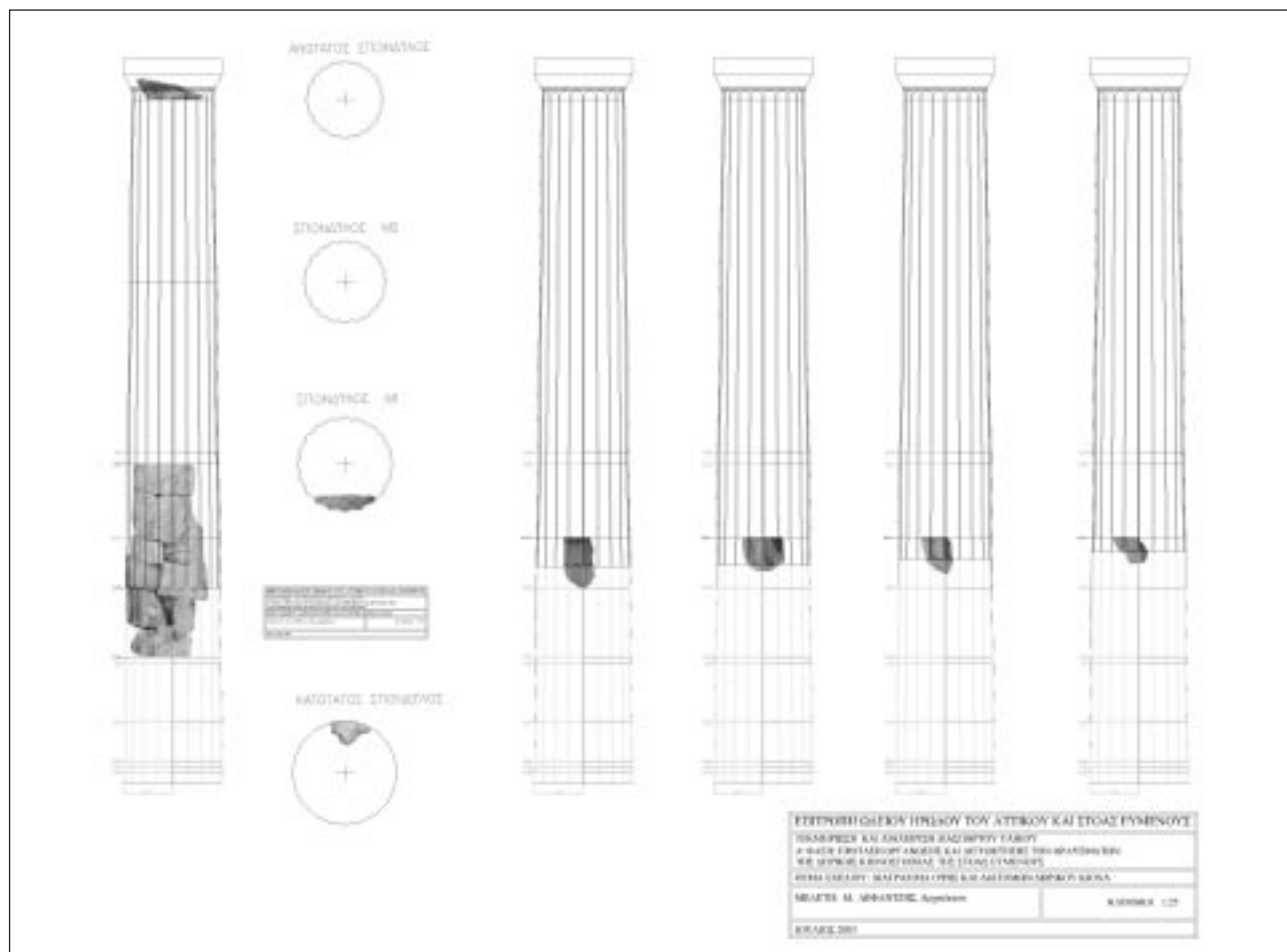

ΝΕΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΕΥΜΕΝΟΥΣ Β΄

Περιπάτου και διαθέτοντας πλήθος λεπτομερών τομών από την αποτύπωση του μνημείου, ξεκίνησε επιτόπια και σχεδιαστική έρευνα τεκμηρίωσης. Μετρώντας τις στάθμες του Περιπάτου από τη βάση των σωζομένων υπολειμμάτων του Πελαργικού τείχους, από το σημείο της μεγάλης βυζαντινής δεξαμενής και προς ανατολάς, εντοπίστηκαν οι ίσες στάθμες κατά μήκος του βόρειου τοίχου της στοάς. Αυτές συμπίπτουν με την άνω επιφάνεια της στέψης των τόξων, ακολουθώντας σαφώς τα ύψη της διαδρομής του. Η επιφάνεια αυτή, λαμβάνοντας υπ' όψη και τη χρήση που εμφανίζει, αποτελεί σαφώς τμήμα του δαπέδου του Περιπάτου, υποδηλώνοντας έτσι πως ένας από τους κύριους σκοπούς κατασκευής της τοξοστοιχίας ήταν η διαπλάτυνση και ενίσχυση αυτής της διαδρομής. Επίσης, στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, διαπιστώθηκε η ύπαρξη ενός κεντρικού

αγωγού παροχής ύδατος άμεσα υποκείμενου στη στέψη του βόρειου τοίχου της Στοάς Ευμένους, ο οποίος ήταν άγνωστος μέχρι σήμερα. Πιο συγκεκριμένα, αυτός ο αγωγός λάμβανε από το μέσο και υψηλότερο σημείο της τοξοστοιχίας το νερό από την μεγάλη αρχαϊκή Κρήνη (που βρίσκεται δυτικά της ιωνικής στοάς του Ασκληπιείου), για να το παροχετεύσει κατανέμοντάς το προς Ανατολάς και προς Δυσμάς σε αναλογία 2:1, λαμβάνοντας υπ' όψη και την υψομετρική διαφορά στις δύο «ρύσεις» της στέψης των τόξων.

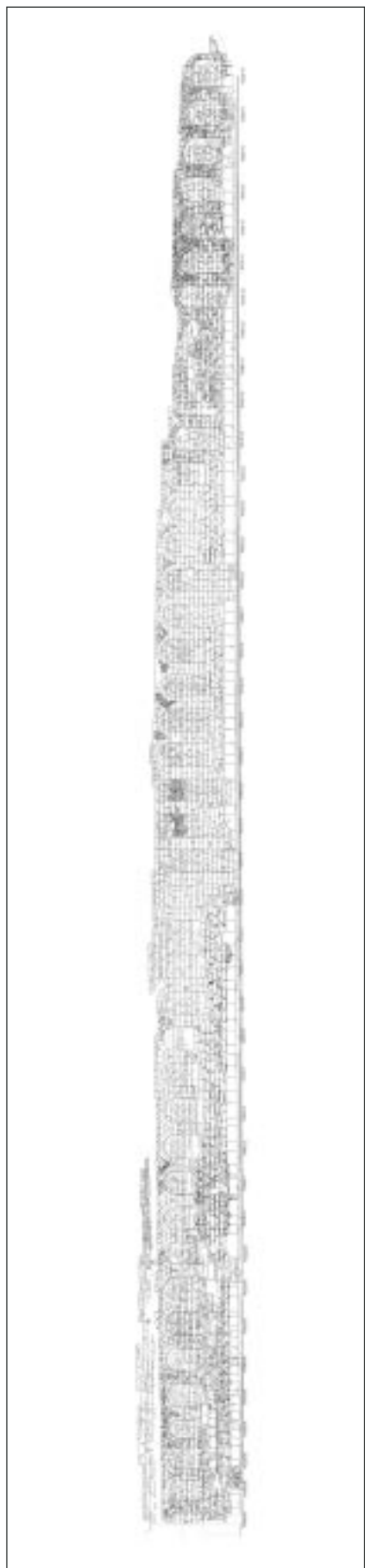
Ο βόρειος τοίχος, λοιπόν, είχε διττή χρήση. Από τη μία ήταν ένα υπόβαθρο ενίσχυσης και διαπλάτυνσης του αρχαίου Περιπάτου ακολουθώντας τις στάθμες της διαδρομής του, και από την άλλη τμήμα ενός μεγαλεπήβολου έργου υδροδότησης και διευθέτησης των υδάτων ολόκληρης της περιοχής.

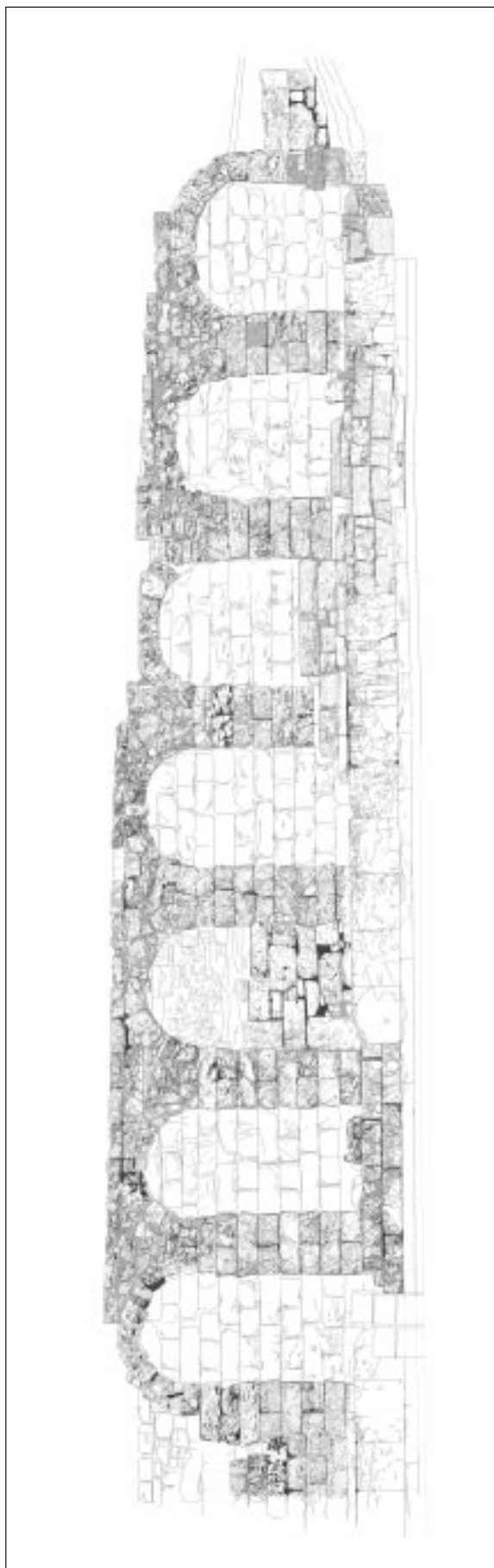
Μοντέλο δομικού κίονα του ισογείου της Στοάς του Ευμένους.

ΝΕΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΕΥΜΕΝΟΥΣ Β΄

Ανάπτυγμα βόρειου αναλημματικού τοίχου της Στοάς του Ευμένους.

Αποτύπωση τμήματος βόρειου τοίχου Στοάς Ευμένους όπου προσημαματίζεται επέμβαση.

